

Nr 118.

Av herrar **Öhman** och **Linderot**, om utredning rörande den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm.

1942 års riksdag beslöt ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse i Stockholm, varigenom för vården av kyrkliga angelägenheter, som äro gemensamma för hela huvudstaden, bildades en kyrklig samfällighet. Ändringen innebar, att församlingsdelegerade, som tidigare avgjort kyrklig angelägenhet som angick hela staden samfällt men varom församlingarna stannat i olika beslut, fingo sina befogenheter preciserade och utvidgade till att omfatta frågor om prästerskapets och kyrkobetjäntes kontanta löneförmåner, varjämte samfälligheten erhöll rätt att bevilja anslag för territoriell församling till täckande av kostnaderna för byggnad och underhåll av kyrka med vad därtill hör, församlingshus samt bostadsboställen för prästerskap och kyrkobetjante motsvarande högst fyra femtedelar av kostnaden. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 1944.

I den utredning som föregick riksdagsbeslutet framhölls, att den partiella samfälligheten skulle i hög grad underlätta en framtida reglering av församlingsindelningen samt lösa skatteutjämningsproblemet.

I en motion till 1945 års riksdag hemställde herr Persson i Stockholm m. fl. med hänvisning till att alla öppet deklarerade syften med lagändringen i praktiken visat sig vara förfelade, att befogenheten för den kyrkliga samfälligheten att bevilja anslag till territoriell församling skulle upphävas. Motionen avslogs, men vid behandlingen av den uttalade bl. a. hr Fast, att han inte var tillfredsställd med det nuvarande tillståndet i Stockholm. Det ligger något främmande i, sade hr Fast, att den institution, som betalar, inte har något egentligt inflytande på besluten. Ett sådant system måste leda till planlöshet, och en ändring är påkallad så fort som möjligt.

Utvecklingen under de två senaste åren har bekräftat uppfattningen, att en skyndsam ändring måste komma till stånd.

Den på Kungl. Maj:ts uppdrag av kammarrådet Erik Schalling verkställda utredningen rörande församlingsindelningen i Stockholm utmynnar i förslag om sammanslagning av två församlingar, förening av två till ett pastorat och nybildning av nio församlingar. Schalling säger i sitt betänkande, att en församlingsdelning vore numera i så måtto underlättad som en skatteutjämning mellan de särskilda kyrkliga kommunerna i Stockholm redan kommit till stånd i och med tillkomsten av kyrklig samfällighet mellan församlingarna för en avsevärd del av de kyrkliga utgifterna.

Principerna för de borgerliga och kyrkliga primärkommunernas självbestämmanderätt, då det gäller frågor om ändring i deras områden, medge icke församlings kyrkofullmäktige någon ovillkorlig vetorätt mot av Kungl. Maj:t beslutad församlingsindelning.

Nyregleringen av församlingsindelningen i Stockholm föreslås av Schalling ske genom delning av ett flertal församlingar, vilka det skall åligga att svara för bl. a. kyrkobyggen i de nya församlingarna. Församlingsdelegerade ha ingen skyldighet att från samfälligheten bidra till kostnaderna för uppförande av kyrka, församlingshus eller prästboställen, varför utgifterna för sådana ändamål kunna komma att helt läggas på moderförsamlingen. Detta är en oformlighet i de nuvarande bestämmelserna om den partiella samfälligheten. Det kan inträffa, att en församling, som motsätter sig en delning och dock tvingas genomföra den enligt Kungl. Maj:ts beslut, får en oproportionerligt hög skattebörd. Detta även i det fall samfälligheten skulle bevilja bidrag för visst ändamål.

Genom den partiella samfälligheten har ingen betydande skatteutjämning mellan församlingarna kommit till stånd. Utredningsmannen Hasslers förmodan, att en indelningsändring skulle medföra en skärpning av olikställigheten i beskattningshänseende mellan församlingarna, bekräftas av kammarrådet Schallings utredning och förslag om ny församlingsindelning. Förutom en höjning av utdebiteringen för den kyrkliga samfälligheten medför indelningsförslaget för de berörda församlingarna en variation i utdebiteringarna från en höjning med 8 öre till en sänkning av 22 eller 23 öre per skattekrona.

Efter en nyindelning av församlingarna skulle alltså ojämnheten i utdebiteringarna ytterligare skärpas. Alla tidigare reformsträvanden liksom den genomförda partiella samfälligheten ha avsett att minska olikheterna. Nu blir olikställigheten mellan församlingarna endast mer markerad, varigenom syftet med den senaste reformen helt förfelats.

Utvecklingen i Stockholm har medfört att rågången mellan den borgerliga och de kyrkliga kommunernas verksamhetsområden utplånats. Kammarrådet Tom Wohlin säger härom i sitt betänkande och förslag angående revision av den för huvudstaden gällande lagen om församlingsstyrelse (SOU 1940: 1):

Enligt församlingsstyrelselagen för Stockholm äger församling i huvudstaden — i överensstämmelse med vad som enligt den allmänna församlingsstyrelselagen gäller för övriga kyrkoförsamlingar i landet — å sina medlemmar uttaxera avgifter för »församlingsvård». På sätt i det inledande kapitlet framhållits, kan visserligen någon osäkerhet råda om räckvidden av de uppgifter, som därmed lagts i kyrkoförsamlingarnas hand. Den gällande kommunallagstiftningens ståndpunkt är likvisst därutinnan klar och oomtvistlig, att den borgerliga och kyrkliga primärkommunens

behörighetsområden äro från varandra helt avgränsade eller, med andra ord, att ändamål, som den borgerliga kommunen äger vårda eller eljest genom anslag tillgodose, icke tillika må understödjas av den kyrkliga. Och denna grundsats gäller givetvis omvänt för avgränsningen av den borgerliga kommunens anslagsbefogenheter i förhållande till den kyrkliga kommunens behörighetsområde. Regeln är, för huvudstadens vidkommande, uttryckligen fastslagen, för församlingarna i 1 § i gällande lag om församlingsstyrelse i Stockholm och för den borgerliga kommunen i 3 § i gällande lag — av den 15 juni 1935 — om kommunalstyrelse i Stockholm.

Förenämnda, härefteråt intagna förteckning över för närvarande i huvudstadsförsamlingarnas stater ingående anslagsändamål giver ju omedelbart vid handen, att där avsedda församlingsinrättningar liksom däri angivna andra institutioners och organisationers verksamhet till övervägande delen antingen falla inom gränserna för huvudstadens hälso- och sjukvårdsväsen, dess ungdoms- och barnavård och socialvård i övrigt eller mer eller mindre nära sammanhöra med undervisningsväsendet, allt angelägenheter, som jämlikt gällande bestämmelser tillhöra Stockholms borgerliga kommuns behörighetsområde. . . . Att huvudstadsförsamlingarnas anslagsväsen på ifrågakvarande förvaltningsområde i betydande omfattning utvecklats sig på författningsstridig grund, framgår i allt fall omedelbart av det förhållandet, att ett högeligen betydande antal av de i förteckningen upptagna anslagsändamålen *samtidigt tillgodosetts med anslag jämväl på Stockholms borgerliga kommuns stat.*

Wohlin fortsätter:

Att ett illegalt anslagsväsen överhuvud taget kunnat i här berörd utsträckning uppkomma och upprätthållas, kan synas förvånande. Tydligt är, att ett visst lät-gå-system utbildat sig på hithörande område. I och med att i ett givet fall *en* av Stockholms församlingar, med åsidosättande av den formella behörighetsfrågan, inlätit sig på en anslagsgivning av nu ifrågakomna slag, hava även andra församlingar funnit sig föranlåtna — för att icke framstå såsom njuiggare och för de i och för sig behjärtansvärda ändamål, varom i regel varit fråga, mindre ömmande — att följa efter på den därmed inslagna vägen. Omisskännligt är sålunda, att den anslagsverksamhet, som på området uppstått, i mångt och mycket fått karaktären av en inbördes tävlan mellan kyrkoförsamlingarna i Stockholm. Erfarenheten har ock givit vid handen, att, där inom en församlings beslutande organ enhälligt, såsom väl i regel torde vara fallet, ernåtts i avseende å beviljande av ett anslag, som här avses, praktiskt taget ingen risk förelegat för att anslagsbeslutet komme att göras till föremål för ett överklagande. Följden härav har fördenskull blivit, att den anslagspraxis, som sålunda utbildat sig, i det väsentliga kunnat genom åren obehindrat bestå utan den kontroll och vägledning, som myndigheternas prövning av anslagsbesluten i den för kommunala besvärsmål stadgade ordning är avsedd att utöva.

Att den rådande dualismen i avseende å anslagsbeviljandet för en icke obetydlig del av socialvården inom huvudstaden icke blott är formellt författningsstridig, utan desslikes innebär en praktisk-organisatorisk oformlighet, torde icke närmare behöva ledas i bevis. Då två från varandra fri-

ställda kommunalorgan skola vart för sig pröva anslagsfrågor för ett och samma ändamål, äventyras möjligheterna för en vederhäftig behovsprövning. Det irrationella i denna ordning blir desto större som medel till sådana stadens och församlingarnas anslag skola anskaffas genom uttaxering å samma skattebetalare. För att nå en lösning måste hela den kyrkligt ekonomiska medelsförvaltningen centraliseras till ett enda organ. Wohlin framlade två alternativa lösningar för samfällighetsbildningens organisatoriska reglering:

- A. Den kyrkligt kommunala budgetens hänläggande under stadsfullmäktiges beslutanderätt;
- B. Gemensam kyrkligt-kommunal representation för Stockholm.

En närmare utredning av dessa lösningar bör komma till stånd, då den nuvarande partiella samfälligheten icke löser de kyrkligt organisatoriska problemen för Stockholm.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställa undertecknade,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om utredning av den organisatoriska regleringen av de kyrkliga primärkommunerna i Stockholm baserad på kammarrådet Tom Wohlins förslag till lösningar.

Stockholm i januari 1947.

Gunnar Öhman.

Sven Linderot.
